

La Tercera Guerra Carlina i les seves conseqüències a Guissona segons les actes dels plens municipals

The third Carlist War and its consequences in Guissona according to the acts of the municipal plenary sessions

Antoni Roca Trescents

Historiador

RESUM

Guissona i el seu entorn mai foren l'escenari de cap episodi bèl·lic durant la Tercera Guerra Carlina (1872-1876). Tanmateix, el contingut de les actes dels plens municipals d'aquests anys són un testimoni ben eloqüent de fets concrets, fins i tot personals, que la guerra i el poder que els carlins tenien en diversos indrets del territori provocaven també als veïns de Guissona. Amb freqüència distorsionaven de manera important la vida quotidiana de la població. Així mateix, a les actes hi trobem acords del consistori que intentava organitzar la pròpia defensa amb els migrats recursos de què disposava. Igualment hi trobem reiterades peticions d'ajuda a diverses instàncies oficials davant les incursions i els atacs carlins que el municipi molt sovint patia.

ABSTRACT

Guissona and its surroundings were never the site of war episodes during the Third Carlist War (1872-1876). However, the contents of the minutes of the municipal plenary sessions of those years are a very eloquent testimony to particular, even personal, facts which prove that the war and the power that the Carlists had in various places of the territory also had an impact on Guissona's neighbours. Very frequently the population's daily life was disrupted. Likewise, agreements of the municipal government trying to organize self-defence with the meagre resources that it had have been found in the minutes. There are also repeated requests for help to various official institutions because of the Carlist incursions and attacks often suffered by the town.

PARAULES CLAU

Carlins, guerres carlines, Amadeu I de Savoia, Carles VII (Borbó), Sometent

KEYWORDS

Carlists, Carlist Wars, Amadeus I of Savoy, Charles VII (Bourbon), *Sometent* (civil volunteer troops)

1. Introducció

El moviment carlista, el carlisme, s'originà per l'escissió de la dinastia borbònica i el consegüent enfrontament, motivat per la promulgació el 1830 de la Pragmàtica Sanció, que abolia la llei sàlica. D'aquesta manera, a la mort de Ferran VII, a partir de 1833, els dos aspirants a la corona amb els seus respectius partidaris iniciaren tres conflictes armats successius, coneguts com les tres guerres carlines.

En aquest treball ens centrem exclusivament en la darrera d'aquestes guerres, la Tercera Guerra Carlina (1872-1876). Aquesta guerra suposà, doncs, l'enfrontament armat dels partidaris i defensors, per una banda, del proclamat nou rei, Amadeu I de Savoia, que representava d'alguna manera el monarca constitucionalment designat, en un intent de superar la monarquia borbònica i tot el que representava, i per l'altra, dels partidaris del candidat Borbó i aspirant, en la línia dinàstica carlina, que en aquest moment era Carles VII (Carles Maria dels Dolors de Borbó, duc de Madrid, net del germà de Ferran VII, Carles V). Tanmateix, més enllà dels enfrontaments estrictament dinàstics, i en el marc de les diverses ideologies d'aquells moments i sovint amb implantacions territorials poc precises, fou un enfrontament entre lliberals-progressistes i conservadors-tradicionalistes. Pel que fa a Catalunya, inicialment en aquesta guerra els carlins tingueren una important incidència en diverses comarques del nord, especialment de Girona, i posteriorment en altres comarques de tot el territori català. Lluites armades, amenaces i atacs al poder establert, fins i tot municipal, posaren en perill, durant anys, la seguretat i la convivència en moltes poblacions catalanes, que sovint es veien obligades a organitzar la pròpia defensa amb els escassos efectius que tenien al seu abast. El cos dels sometents fou un recurs habitual en aquest sentit, durant tots aquests anys.

Tot i que en el seu espai municipal no s'hi desenvolupà cap fet bèl·lic important, Guissona en patí molt sovint i de manera molt negativa les conseqüències. I més quan la veïna població de Cervera i altres poblacions de les comarques de Lleida, com la Seu d'Urgell —recordem que Guissona pertanyia a la diòcesi de la Seu—, esdevingueren importants nuclis dominats pels carlins. La vida quotidiana de la població es veié afectada i profundament trasbalsada per aquesta guerra, igual que en les dues primeres. Malauradament, no s'han conservat les actes dels plens de l'Ajuntament d'aquests dos primers períodes bèl·lics.

2. Les fonts municipals

L'objectiu d'aquestes pàgines és transcriure cronològicament les referències sobre aquest conflicte armat que trobem a les actes dels plens municipals de Guissona. Entre els precedents immediats i les seves conseqüències posteriors són gairebé 22 anys (1869-1891). Són freqüents les al·lusions que hi trobem per motius i afectacions diversos. En tot cas, per a una visió global d'aquesta guerra en el marc territorial de Guissona, a més d'altres fonts informatives, serà imprescindible comptar amb el contingut d'aquesta documentació municipal, que naturalment és la informació més propera a la vida del dia a dia de la població i dels seus veïns.

En altres documents de l'Arxiu Municipal que no són objecte d'aquest treball, com poden ser les actes del Jutjat de Guissona, hi trobem també informacions ben concretes sobre la repercussió d'aquest conflicte. Així, en l'acta del 20 de gener de 1874 s'esmenta la crema de documents de l'Ajuntament per part del comandament Miquel Gañet, «de la partida dels carlins». En l'acta del 31 de desembre de 1874 s'informa de nou que «les forces carlines varen cremar, de forma pública, a començament d'aquest any, molts expedients de matrimonis civils, naixements i defuncions...». I encara el 22 de maig de 1886 es reitera de nou «l'actuació dels carlins en armes que havien cremat documents i el Registre Civil». I en documents posteriors a la guerra hi trobem una curiosa conseqüència que afectà la vida quotidiana d'alguns veïns i que es repeteix amb una certa freqüència. El dia 4 d'abril de 1880 un jove matrimoni informa que durant la guerra, l'any 1875, havien tingut un fill, però «no el varen declarar al Registre Civil perquè els havien dit que no funcionava per haver-ho prohibit els carlins». Aquest fet es repeteix en altres moments i en altres matrimonis —el 17 d'abril de 1878, el 17 de juny de 1878, el 4 d'octubre de 1878, el 22 de maig de 1886—, insistint en el mateix motiu: la prohibició dels carlins o també «pels desastres carlins». I passats uns anys, el 22 de maig de 1886, s'insta tots els afectats per aquest fet que inscrivin els seus fills al Registre, a fi d'evitar així una possible multa.

Una altra informació curiosa amb un esment explícit del conflicte carlí és del Llibre del Jutjat de Guissona de l'1 de gener de 1877. Efectivament, l'alcalde, Ramon Gadier, informa que ell tenia un fusell, ja molt defectuós, del seu pare, que havia militat a les files lliberals a l'època de la Guerra dels Set Anys, la Primera Guerra Carlina. Aquest fusell va ser reparat pel mateix alcalde, poc abans de la seva reposició en el càrrec, i amb l'autorització

del capità general de la regió, el fusell es va cedir a Josep Mingot, ateses la intranquil·litat i «l'aparició dels carlins». Però en el moment de la instauració del Sometent contra els carlins —«huestes carlistas»— se'n va sol·licitar la devolució. Problemes sorgits en la devolució faran que l'alcalde ho denunciï.

Malauradament les actes dels plens més antigues, així com altres documents que es conserven a l'Arxiu Municipal, són de l'any 1858, amb importants llacunes. Aquesta circumstància ens impedeix conèixer la repercussió en la vida municipal dels anteriors conflictes carlins, la Primera Guerra Carlina, o els Set Anys (1833-1840), i la Segona, dels Matiners (1848-1849). Per altres fonts coneixem, però, que la incidència en la població, concretament de la primera, fou també important.¹ Fins i tot el 12 de juny de 1837 s'hi desenvolupà un fet bèl·lic conegut com «la batalla de Guissona».² Sabem també que les baixes comptabilitzades entre 1836 i 1840 com a conseqüència de la guerra foren d'unes seixanta persones. A més, la destrucció d'innombrables immobles i la pèrdua de nombroses collites provocaren les consegüents crisis de subsistència entre la població.

I per precisar el marc dels responsables municipals d'aquests anys, s'adjunta també la relació d'alcaldes constitucionals o titulars en el moment de la seva elecció, així com els successius règims polítics generals del país durant tot aquest període.

Finalment, cal indicar que m'he permès alguns comentaris i observacions puntuals que poden ajudar a contextualitzar i entendre millor el contingut de les actes.

¹ Boleda, 2018, p. 50.

² Camps, 1982, p. 351; Arxiu de la Diputació de Lleida, «Comunicat setmanal de seguretat pública. Batalla de Guissona el dia 12 de juny de 1837», signatura 21502, expedient 1837.

3. El contingut de les actes dels plens municipals

3.1. Període revolucionari: govern provisional (30 de setembre de 1868)

Alcalde: Ramon Gaudier i Serres (elegit l'1 de gener de 1869)

El 6 de febrer de 1869 s'informa que la Guàrdia Civil de Guissona ha rebut ordres de traslladar-se a Solsona. D'aquesta manera, Guissona es queda sense cap força armada per defensar l'ordre i els intents carlins. (Val a dir que en aquests moments, tanmateix, la Tercera Guerra Carlina encara no havia començat.) El consistori acorda que una comissió formada per un regidor i un contribuent es desplaci a Lleida per tal de negociar l'autorització de poder tenir algunes armes i repartir-les entre els veïns que n'acreditin la llicència corresponent.

El 20 de març de 1869 s'informa que s'ha rebut un ofici del president del Sometent de Catalunya ordenant que es nomeni una comissió que vagi a Barcelona per tal de recollir les armes per als veïns que constitueixen el Sometent de Guissona. Es designa a aquest efecte l'alcalde i un regidor.

El 27 de març de 1869 s'informa que «s'han obtingut de la Capitania General del Principat 25 fusells i 50 paquets de cartutxos amb les corresponents càpsules destinats al Sometent de Guissona».

El 7 d'abril de 1869 s'informa que a instància del president del Sometent de Catalunya cal que una comissió amb membres d'aquest cos es desplaci a Igualada a recollir uns fusells que hi ha. El consistori acorda lliurar a aquesta comissió la quantitat de 22.422 escuts per a les despeses del viatge.

El Sometent era un cos de voluntaris que s'organitzava en les poblacions de Catalunya i que disposaven d'armes per tal de garantir, primordialment, la seguretat dels pobles davant dels possibles delinqüents. El seu origen es remunta a l'època medieval. A la pràctica també s'utilitzà aquest cos en diversos moments, com a cos auxiliar de les tropes regulars. És el cas d'aquests anys, que s'empraren amb motiu de les guerres carlines.

El 16 d'agost de 1869 en sessió extraordinària s'informa que el Comitè Republicà de Guissona ofereix tot l'ajut possible a l'Ajuntament per combatre les «ferotges hostes carlines i isabelines».

Alcalde: Francisco Serra i Solsona (elegit l'11 de novembre de 1869)

Alcalde: Joan Grau i Almirall (elegit el 16 de gener de 1870)

3.2. *Regnat d'Amadeu I (gener de 1871 – 11 de febrer de 1873)*

Alcalde: Francisco de Assís Roca i Ferrer (elegit l'1 de febrer de 1872)

El 27 d'abril de 1872 s'informa que una partida d'insurgents carlins s'ha presentat a Florejacs i a altres pobles veïns i hi ha requisat diverses armes. Atès que segurament volen venir a Guissona per requisar també els quinze fusells dels sometents de la població i que no podran defensar-se bé, s'acorda demanar al comandant militar de Cervera que els vingui a recollir tan ràpid com sigui possible, acompanyat per alguna força del seu comandament.

El 28 d'abril de 1872 s'informa que un comandament de Cervera havia vingut ja a recollir els quinze fusells esmentats anteriorment. A aquest efecte es convoca els sometents per tal que lliurin els fusells i quedin en dipòsit a Cervera. Com a comprovant se signa un document que ho acredita.

El 5 de maig de 1872, a proposta de l'alcalde, el consistori acorda designar diverses seccions d'entre els regidors «per tal de fer front a les actuals circumstàncies». Així mateix, es nomenen comissionats que hauran de taxar el subministrament de pa (dos membres); d'ordi, palla i oli (dos membres); de bagatges, guies i comunicats (dos membres), i per a allotjaments (també dos membres).

Els ajuntaments de totes les poblacions tenien la responsabilitat de subministrar els queviures necessaris per a la seva manutenció i proporcionar allotjament a les tropes que hi transitaven. En aquests moments de lluita armada aquesta circumstància es produïa amb molta freqüència, i sovint provocava problemes de convivència i abusos de tot tipus per part de les tropes.³

³ Una mostra d'aquesta preocupació la trobem en el ple del 26 d'octubre de 1872. Efectivament «el Consistori, davant la dificultat d'allotjar les tropes de cavalleria que passen per Guissona, acorda arranjar per a aquesta finalitat l'edifici del Palau que ara ocupa l'Ajuntament. Hi ha lloc suficient per a 40 o 50 cavalls amb les corresponents menjadores [...]». A aquest efecte es designa un regidor perquè se'n responsabilitzi. Així mateix, en el ple del 23 d'agost de 1873 se'ns diu que «no s'ha pogut organitzar una subhasta prevista anteriorment perquè el local on havia de tenir lloc estava ocupat per la Guàrdia de Prevenció de la Columna Tomaseti». I en aquest sentit, el 24 de gener de 1874 «el Consistori acorda fer una crida al patriotisme dels contribuents perquè cedeixin una, dos o tres quarteres d'ordi per tal que, si arriba el cas, l'Ajuntament pugui

Alcalde: Francisco de Assís Roca i Ferrer (elegit l'1 de febrer de 1872)

3.3. Primera República i govern provisional (11 de febrer de 1873)

Alcalde: Miquel Vilalta i Gassó (13 de febrer de 1873, presideix la nova Junta Revolucionària)

Alcalde: Antoni Rius i Brunet (24 de febrer de 1873, alcalde accidental una vegada s'instaura de nou el consistori anterior)

El 4 de juny de 1873 s'informa el consistori que el «vianant» que porta la correspondència de Guissona a Cervera havia suspès els viatges per algunes amenaces de mort rebudes per part de les partides carlines que bloquegen Cervera. Aquest fet ocasionarà greus perjudicis a Guissona. En conseqüència, el consistori acorda sol·licitar a l'administració de Correus de Cervera que, mentre duri el bloqueig, enviï el correu destinat a Guissona, a Tàrraga, on es passarà a recollir.

Alcalde: Miquel Vilalta i Gassó (elegit el 24 d'agost de 1873)

El 18 de setembre de 1874 s'esmenta «l'actual Guerra Civil que afecta negativament la vida municipal» (cf. 2 d'octubre de 1875).

Quan en aquests anys s'esmenta «la guerra civil» o «l'actual guerra» sempre es refereixen, naturalment, a la Tercera Guerra Carlina.

atendre el subministrament de les tropes, evitant el conflicte que es produeix cada vegada que arriben les columnes». I en el ple del 30 d'abril de 1874 «s'informa amb satisfacció del bon resultat de la subscripció voluntària per emmagatzemar ordi, amb seixanta-una quarteres recollides». I encara el 18 de desembre de 1875 «el Consistori autoritza al forner Sebastià Gabriel i Ros a poder tenir els rebuts del subministrament de les racions de pa que ha proporcionat a les tropes de l'exèrcit, (el novembre foren 5.042 racions)», i el motiu «atès que no té fons. D'aquesta manera podria negociar amb ells». També se l'autoritza a negociar les 1.226 racions proporcionades durant el mes de desembre. La situació política i municipal arriba a ser tan delicada que durant unes setmanes el mateix alcalde i alguns tinents d'alcalde (així consta en els plens del 5 de maig de 1872, 7 de maig de 1872 i 8 de maig de 1872) «marxen de Guissona per motius personals». Fins i tot el 7 de novembre de 1874 la resta de regidors manifesten que «atès la greu situació, no es poden responsabilitzar de l'Ajuntament i que tampoc es quedaran a Guissona». Tanmateix, però, cap d'aquests regidors va marxar «per patriotisme i malgrat els perills de la situació» (cf. 11 de novembre de 1874).

3.4. Restauració i regnat d'Alfons XII (gener de 1875)

Alcalde: José Castellà i Petit (nomenat el 6 de maig de 1875)

Alcalde: Sabino Cava i Miralvell (nomenat el 26 de maig de 1875)

El 6 de juny de 1875 s'informa d'uns comunicats enviats pel govern carlí de la Seu d'Urgell «demanant queviures, i també peons i paletes que treballin per al govern carlí». Un consistori anterior ja s'hi havia negat «en no poder pagar el que es demanava». Tanmateix, es delibera i s'acorda enviar una comissió a la Seu d'Urgell, «malgrat les dificultats del viatge, per tal de solucionar el problema i evitar mals majors».

Alcalde: Joan Gabriel (nomenat el 8 de juny de 1875; tanmateix, no accepta i renuncia)

El 24 de setembre de 1875 en sessió extraordinària «s'acorda que la Comissió del Pressupost presenti l'endemà el projecte de pressupost municipal d'enguany», atès que degut a les «circumstàncies actuals» no s'havia pogut presentar al seu moment.

El 25 de setembre de 1875 es presenta i es discuteix el pressupost municipal de «l'exercici actual». Amb unes despeses de 14.566,60 pessetes, incloent-hi el contingent provincial i l'impost de la guerra (el 5 % dels ingressos del pressupost). El pressupost s'especifica de manera detallada. I els ingressos, 12.189,95 pessetes, també hi són especificats. I un dèficit de 2.376,65 pessetes. El consistori delibera i finalment l'aprova. D'acord amb la normativa, es procedirà a presentar-lo a l'Assemblea d'Associats per a la seva aprovació definitiva. El 28 de setembre de 1875 es reuneix el consistori amb la Junta Municipal Administrativa per discutir partida a partida i cada un dels apartats del pressupost ja presentat. S'esmenta que la guerra actual el condiciona de manera important amb impostos extraordinaris que s'especifiquen. Tanmateix, finalment s'aprova.

El 2 d'octubre de 1875 de nou s'esmenta el fet que «l'actual guerra» afecta de manera notable la vida municipal (cf. 18 de setembre de 1874).

El 29 d'octubre de 1875 se celebra sessió extraordinària i es reuneix la corporació municipal amb la Junta d'Armament i Defensa. Es planteja la situació excepcional en la qual es troba Guissona «per haver-se aixecat el sometent contra els sectaris de Don Carlos». Es delibera i s'acorden

mesures per a la defensa i vigilància de la població. S'especifica que els veïns de divuit a seixanta anys estaran obligats a la seva defensa i s'organitzarà un grup de vigilants que «ha de garantir la seguretat de tots els vilatans».

El 4 de novembre de 1875 la Junta de Defensa informa el consistori que s'han de reclutar dotze voluntaris de Guissona per tal de garantir-ne la seguretat i també per col·laborar en diversos serveis. S'indica que estaran a les ordres d'aquesta junta i se'ls pagarà 2,50 pessetes diàries. El consistori delibera i aprova un pressupost extraordinari i altres mesures «per cobrir totes les despeses, tenint present la circumstància de la guerra».

Alcalde: Sabino Cava i Miralvell (nomenat el 9 de novembre de 1875)

El 9 de novembre de 1875 el nou alcalde, Sabino Cava, abans de prendre possessió, fa constar que l'Ajuntament tenia un dipòsit de més de 500 pessetes que ell guardava i que els carlins exigien per a les provisions de la Seu d'Urgell. Tanmateix, «els carlins havien entrat a l'Ajuntament de Guissona, regirant-ho tot, i apropiant-se dels diners i alguns documents». Així mateix, manifesta «que no es fa responsable dels 18 fusells que posseïa l'anterior consistori fins a comprovar qui eren els seus propietaris».

Alcalde: Sabino Cava i Miralvell (reelegit de nou l'1 de gener de 1876)

El 9 de gener de 1876 el consistori sol·licita a la Diputació Provincial que anul·li tots els tràmits de la lleva dels joves de 1873 així com la seva declaració i justificació, degut a les amenaces dels carlins. En particular «a Guissona el comandant és carlí i provoca algunes irregularitats».

El 22 de gener de 1876 el consistori informa de les importants despeses de l'Ajuntament per haver fet front, amb la crida del Sometent, als carlins que atemoreixen i saquegen tot l'entorn. L'actitud valenta dels veïns «feu retrocedir Castells, el seu cap, i altres sectaris». Així mateix, d'acord amb la Junta d'Armament i la Junta Municipal, s'acorda aprovar «un pressupost extraordinari per part de tots els contribuents per defensar-se dels carlins en aquesta guerra». I s'encoratja els pobles veïns a fer el mateix. Se sol·licita de la Diputació Provincial l'aprovació, de manera urgent, d'aquest projecte de pressupost.

El 23 de febrer de 1876 es llegeix l'ofici de la Comissió Permanent en què es demana l'anul·lació de la declaració dels soldats de la lleva de 1873 «degut a les amenaces rebudes per part del carlins que varen impedir fer-la segons la llei i sense respectar, a més, els drets dels joves». En conseqüència, l'Ajuntament n'acorda l'anul·lació i ordena convocar-la de nou.

En aquest ple es fa referència al procediment que d'acord amb les lleis s'havia de seguir a l'hora de convocar els joves de la lleva, en què s'havia de complir un seguit de requisits. En aquests moments de conflicte amb els carlins aquests requisits no es respectaven. D'aquí, la sol·licitud de la seva anul·lació.

El 4 de març de 1876 s'informa d'un ofici que s'ha rebut del governador civil demanant que l'Ajuntament destini «una quantitat per ajudar els mutilats i viudes de la guerra feliçment acabada». El consistori delibera i acorda una aportació de 75 pessetes del pressupost de 1876-1877.

L'11 març de 1876 el consistori acorda restituir la làpida de la Constitució, «destruïda pels carlins», al seu lloc original, la coneguda en aquell moment com a «plaça de la Constitució» (actual plaça del Bisbe Benlloch), amb motiu de les Festes de la Pau que se celebren de l'11 al 13 de març.

Es fa referència a la làpida que, efectivament, existia a la façana de l'església parroquial i que s'havia traslladat a l'actual plaça del Bisbe Benlloch a finals de la dècada de 1860. Tot i que no en tenim constància documental explícita, aquesta làpida probablement recordava la Constitució de 1845, de caire conservador.⁴

⁴ Així consta a les actes de la dècada de 1860 que esmentem a continuació. L'1 de maig de 1868 en sessió extraordinària s'informa d'un comunicat del bisbe de la Seu d'Urgell al rector de la parròquia amb un original per a l'Ajuntament certificant que en acabar el curs actual es tancarà la sucursal de veïns del Seminari, perquè, malgrat les peticions, no s'ha traslladat a un altre punt la làpida de la Constitució de la façana de la parròquia. El consistori acorda sol·licitar que no s'executi pel perjudici que ocasionaria als veïns i al mateix temps informa que el governador civil ja ha ordenat el trasllat de la làpida esmentada, en un termini breu. El 3 de maig de 1868 s'informa de la sessió extraordinària i de la decisió que es va prendre, per tal de confirmar-la. Així es fa per part de tots els regidors. El 17 de maig de 1868 el governador civil informa de la conveniència del trasllat de la làpida de la Constitució de la façana de l'església a un altre lloc. El consistori acorda que, a falta d'un pressupost per erigir un monument adient, es proposi que es traslladi a alguna façana de les cases de la plaça, i en cas que no es pugui, fer una columna-peanya per a la làpida. El 30 d'agost de 1868 s'informa que s'ha rebut un decret del bisbe de la Seu concedint una pròrroga de tres anys de la sucursal del Seminari, atenent la sol·licitud del consistori. Aquest acorda manifestar-li el seu agraïment. Guissona era una població de la diòcesi de la Seu d'Urgell. En aquest moment el seu bisbe era Josep

El 22 d'abril de 1876 s'informa de la sol·licitud del certificat de bona conducta del veí Joan Faiges i Alsamora. Es pregunta també si va prendre part en la Guerra Carlina. El consistori acorda concedir el certificat sol·licitat i testifica que, segons el seu expedient, no hi va prendre part.

L'1 de maig de 1876 en sessió extraordinària el consistori sol·licita al governador civil que es rebaixi la quota de la lleva que Guissona té assignada, entre altres motius, perquè la Guerra Carlina impedí en el seu moment rebre el *Boletín Oficial* on se'n concretava el repartiment.

El 13 de juny de 1876 en sessió extraordinària s'informa que s'ha rebut un ofici enviat per la Diputació Provincial amb l'expedient de Jaume Caselles i Mercè, que reclama 350 pessetes per les 75 quarteres d'ordí que va subministrar a l'exèrcit. I se sol·licita un informe de l'Ajuntament sobre el cas. El consistori respon que aquest subministrament «ho exigí el cap dels carlins per a la cavalleria i altres tropes, prometent abonar-ho quan es pogués...». Així mateix, els propietaris i veïns de Guissona «hagueren d'afrontar altres despeses imprevistes». En aquell moment l'Ajuntament es veié obligat a requerir la quantitat esmentada a Jaume Caselles i a molts altres veïns que també tenien dret a cobrar el deute que els carlins mai van pagar. Així doncs, s'espera que la Diputació Provincial procedeixi a la liquidació general de tots aquests deutes de manera justa. I es fa constar que l'Ajuntament no té la facultat ni la possibilitat de fer-ho.

El 12 d'agost de 1876, amb la presència d'onze propietaris, s'informa que la Comissió Provincial ordena pagar a Jaume Caselles les 350 pessetes que reclama per la compra que li va fer l'Ajuntament, a vuit pessetes la quartera. Per poder satisfer aquest pagament, el consistori acorda cobrar tots els endarreriments de l'impost del repartiment municipal i també d'altres contribucions.

El 28 d'agost de 1876 en sessió extraordinària s'informa que s'ha rebut un ofici del comandant militar de Cervera requerint la presència al seu despatx de l'alcalde perquè justifiqui i pagui «un armament (fusells,

Caixal i Estradé, d'ideologia carlina. Fou vicari general castrense de l'exèrcit carlí i també senador a Madrid (1870-1872). La Seu d'Urgell esdevingué un dels nuclis carlins més influents de Catalunya. El 12 d'octubre de 1868 el nou consistori acorda fer una nova làpida de la constitució, de guix, per substituir la de paper actual, i col·locar-la al lloc que ocupava l'antiga.

carrabines, baionetes, cartutxos, càpsules...) que es va proporcionar a l'Ajuntament per defensar la població, i que no s'ha tornat ni s'ha fet efectiu el seu pagament». El consistori acorda consultar la qüestió al capità general. S'informa que «alguns fusells que es guardaven a l'església varen desaparèixer i algunes municions serviren per a la defensa de la població i per celebrar la pau».

El 2 de setembre de 1876 s'informa de la reunió que s'ha celebrat dels alcaldes dels pobles de la Ribera amb el comandant militar. En aquesta reunió «es posà de manifest que només a Guissona li faltava tornar algunes armes». El consistori agraeix la comprensió que mostrà el comandant i s'acorda que l'Ajuntament pagui el cost del material que va desaparèixer, exactament 210,55 pessetes. Així mateix, el consistori aprova l'actuació de l'alcalde en aquesta qüestió.

Aquesta informació fa referència a les armes que es proporcionaren a diversos ajuntaments de la comarca, entre els quals el de Guissona, durant tot el temps de la Guerra Carlina per tal d'assegurar-ne la defensa per part del Sometent.

Alcalde: Josep Castellà i Petit (6 de gener de 1878; s'han perdut algunes actes però ja consta com a alcalde el 30 de novembre de 1877)

El 6 de gener de 1878 s'informa que l'Ajuntament té un crèdit de més de 1.600 pessetes contra el Tesoro Público «pel sojorn a l'Hospital de diversos militars malalts o ferits durant la guerra civil, dita dels Set Anys». Per retirar-lo, caldrà una escriptura atorgant poders a l'agent de Madrid. En aquests moments podria ser Francisco de Paula Puig. Per tal de poder-la signar s'acorda nomenar administradors de l'Hospital Celedonio Gabriel i Mingot i José Morros i Monner.

La Primera Guerra Carlina també se la va conèixer com a «Guerra dels Set anys» (1833-1840). Efectivament el terme de Guissona fou l'escenari el 1837 de la que es coneix com a «batalla de Guissona».

L'1 de setembre de 1878 s'informa que veïns de Sant Martí reclamen el pagament de cinc quarteres d'ordi lliurades a Guissona «durant la darrera guerra civil».

El 8 de desembre de 1878 José Solà reclama quaranta pessetes de «la palla que subministrà a l'exèrcit durant la passada guerra civil». El consistori

delibera i acorda pagar-les al seu apoderat, Joan Morros, atès que l'interessat viu fora de Guissona.

El 5 de desembre de 1880 Ramon Beneit informa que degut al fort vent ha caigut la làpida de la Constitució de la façana de l'església, on sempre havia estat. El consistori es planteja si és més adient que es col·loqui a l'ajuntament, en aquells moments plaça de la Constitució (actualment, plaça del Bisbe Benlloch). Finalment s'acorda que es col·loqui a la façana de l'església, on havia estat originalment.

L'1 de gener de 1891 es fa la llista dels joves que compleixen dinou anys, amb la presència del rector de la parròquia, però sense el jutge, perquè no hi ha Registre abans de 1876. Fou destruït en la «darrera guerra civil». Són onze els joves afectats. Hi consta la seva data de naixement i el nom dels seus pares.

Evidentment es refereix a la Tercera Guerra Carlina.

I a partir d'aquesta data ja no trobem a les actes dels plens municipals cap altra al·lusió a la Tercera Guerra Carlina o a les seves conseqüències per a la vila o per als seus veïns.

LA TERCERA GUERRA CARLINA A CATALUNYA (1872-1876)

Font: Material didàctic de Ciències Socials (1998), elaborat per Julià Buxadera i Vilà (buxaweb.cat)

Bibliografia⁵

- ALCALÀ, C. (2004). *La Tercera Guerra Carlista 1872-1876*. Madrid: Editorial Grupo Medusa.
- ALFÉREZ, G. (1995). *Historia del carlismo*. Madrid: Fundación Ignacio Larramendi.
- ANGUERA, P. (2000). «Carlisme i reivindicació catalana a la tercera guerra». *Millars*, p. 159-175.
- BOLEDA, R. (2018). *Cal Trenca. Una nissaga carlista de l'Urgell i la Segarra (1835-1856)*. Sant Martí de Maldà: Grup de Recerques de les Terres de Ponent.
- CAMPS, E. (1982). «Notes històriques de Guissona». A: SANTA EULÀRIA PUJOL, J. *Guissona*. Barcelona.
- CANAL, J.; ARÓSTEGUI, J.; GARCÍA CALLEJA, E. (2003). *El carlismo y las guerras carlistas: hechos, hombres e ideas*. Madrid: Editorial La Esfera de los Libros.
- MORAL RONCAL, d'A. M. (2012). *Las guerras carlistas*. Madrid: Sílex Ediciones.
- PACHECO FERNÁNDEZ, A.; SUÁREZ DE VEGA, F. J. (2019). *Wils y el Batallón de zuavos carlistas. Guerra en Cataluña 1869-1873*. Madrid: Fundación Ignacio Larramendi.
- TOLEDANO, L. F. (2004). *La muntanya insurgent. La Tercera Guerra Carlina a Catalunya 1872-1875*. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials.
- VALLVERDÚ, R. (1997). *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya 1872-1876*. Barcelona: PAM.

⁵ No trobem cap informació sobre aquest conflicte a les publicacions periòdiques locals, com van ser les revistes *Issauna* (1978-1992) i *L'Estany* (1995-2005), malgrat que en totes s'hi publicaren nombrosos escrits sobre fets històrics locals o que afectaven la població. Tampoc trobem cap referència a les guerres carlines a les obres de Joan Santa eulària Guissona i *Història gràfica de Guissona* (tres volums). En l'obra del Dr. Eduard Camps *Notes històriques de Guissona* només hi trobem una referència incidental a la Primera Guerra, amb l'esment explícit de la «batalla de Guissona» el 1837.

